

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון תי, פרשת תולדות, תשפ"א

יעוץ לכל סכסוכי ממון, ואישות. וערכת חוזים על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

בדין אשה שאינה בריאה בנפשה וגנבה

ובו יבואר: א. שוטה שחבל והזיק והבריאה, האם חייב לשלם. ב. אשה שחבלה והזיקה, האם בעלה או היא חייבים לשלם, ומתי. ג. אשה שגנבה, האם בעלה או היא חייבים לשלם, ומתי. ד. אשה שחייבת ממון, ויש לה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, האם פורעת חובה מהם. ה. מה הוא גדר שוטה לענין חיובי ממון. ו. שוטה שגנבה, והבריאה, האם חייב להשיב את הגנבה שבעין, או שאינה בעין, שנאבדה, או שנהנה ממנה. ז. אשה שחייבת ממון ונמצא הממון שלותה תחת ידה, או שמכרה נכסי מלוג ודמי המקח בידה, האם הבעל חייב להחזיר. ח. ומה הדין בהבא מחמת המעות. ט. אשה שוטה שגנבה, ויש תחת ידה את המעות שגנבה, את את הבא מחמתו, האם חייב הבעל להחזיר.

אשה או שוטה שהזיקו

והנה בדין אשה או שוטה שחבלו והזיקו, תנן בבבא קמא (פז, א) "חרש שוטה וקטן, פגיעתן רעה. החובל בהן - חייב, והם שחבלו באחרים - פטורין. העבד והאשה פגיעתן רעה. החובל בהם - חייב, והם שחבלו באחרים - פטורין, אבל משלמין לאחר זמן" ע"כ. מבואר דיש הבדל גדול בין שוטה שחבל לאשה שחבלה, שחש"ו שחבלו פטורים גם לאחר זמן, שהחרש ושוטה התפקחו או הקטן הגדיל, מה שאין כן עבד ואשה חייבין. שאף על פי שכולם פטורין, מכל מקום יש הבדל בין סיבת הפטור, דאשה שחבלה פטורה רק מחמת שאין לה נכסים, ולכן לאחר זמן, שתתגרש או תתאלמן, תשלם את החבלה, וכן דין העבד, אבל חרש שוטה וקטן פטורים לעולם, כיון שלא חייבו שוטה על מעשיו, שאינו בדעת, וכן קטן.

וכן פסק המחבר בחושן משפט (תכד, ח - ט) וז"ל "החובל בחרש, שוטה וקטן, חייב; והם שחבלו באחרים, פטורים; אף על פי שנתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן, אינם חייבים לשלם, שבשעת שחבלו בהם לא היו בני דעת: העבד והאשה, החובל בהם חייב; והם שחבלו אחרים, פטורים, אבל משלמים לאחר זמן, אם נתגרשה האשה או נתאלמנה או נשתחרר העבד. הגה: יש לה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, מוכרת אותו לאחרים בטובת הנאה, ומשלמת לנחבל (טור סי"ג) עכ"ל.

הנידון

אשה שיש לה הפרעות נפשיות, ועיתים היא שוטה וגונבת חפצים וכספים, ומכרה את החפצים, ויש ביד הבעל תמורתן, וכן קנתה חפצים בכספים שגנבה, האם חייב הבעל להחזירן, והאם האשה חייבת לשלם על הגנבה.

תשובה

על פי הלכה יש לאשה זו דין שוטה. ושוטה שגנבה והבריאה, אם הגניבה בעין חייב לשלם, ואם נאבד ואינה בעין פטור, ואם נהנתה מהם, ראוי לצאת ידי שמים להחזיר. ויש להסתפק בדברים הבאים מחמת הגנבה, אם יש להשיב. וכל זה לגבי האשה עצמה, אבל בעלה פטור לעולם, דחובות האשה בעלה פטור לשלם, אלא שאם יש לה נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל צריכה למוכרם בטובת הנאה.

ביאור התשובה

ביאור צדדי הספק

יש לבאר בשאלה זו כמה דברים: א. האם אשה זו יש לה גדר שוטה או לא, כיון שלפעמים היא בריאה בנפשה. ב. מי חייב על גנבתה, האם בעלה או היא. ג. מה הדין אם הבעל נהנה מגנבתה או לא נהנה מגניבתה. ד. אם חייבת על גנבתה איך תשלם.

נכסי מלוג, חייבת למכור את הנכסים בטובת הנאה ולשלם את הקרן.

אשה שיש לה נכסים

ואף על פי שנתבאר שאשה שחייבת לשלם על גנבתה או נזקיה, ואם היא אשת איש פטורה כי אין לה נכסים, מכל מקום כתב הרמ"א בחושן משפט (תכד, ט) בדין אשת איש שחבלה, וז"ל "יש לה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, מוכרת אותו לאחרים בטובת הנאה, ומשלמת לנחבל (טור סי"ג) עכ"ל, ולעיל נתבאר שמציין הסמ"ע שהוא הדין בגניבה. ולפי זה, אם יש דירה שרשומה חציה על שם האשה, הרי שיש לה נכסי מלוג שחייבת למכור בטובת הנאה לשלם גנבתה. וכן אם הכניסה לבעלה נכסי צאן ברזל.

והנה החפצים שגנבה בעין בודאי חייבים להחזיר, אבל הגניבה שאינה בעין, והם עליה חוב ממון, יש למכור בטובת הנאה חלקה בדירה, כדי לשלם גנבתה אם חייבת לשלם.

וכן כתב בפתחי חושן (חלק ט, ירושה ואישות, פרק ח, סעיף פב), וז"ל "אשה נשואה שנתחייבה ממון, אין הבעל חייב לשלם, אלא אם כן אותן המעות שנתחייבה הם בעין". עכ"ל פתחי חושן

ונראה לעניות דעתי, עצה טובה, דבודאי אין ראוי לעשות כן למעשה, למכור חלקה בדירה, כי מכירה כזו תביא הרבה מחלוקות והרבה בעיות, וראוי שבעלה ישלם חובותיה ותתחייב לבעלה חוב זה בעתיד, כדי למנוע הרבה מחלוקות. וזה אינו מן הדין, אלא עצה טובה.

העולה מזה: אשה שחייבת ממון, וחצי דירה רשומה בטאבו על שם האשה, חייבת לשלם מה שחייבת או מה שגנבה וכדו' על ידי שתמכור בטובת הנאה את חציה בדירה במחיר זול, או לחילופין שבעלה ישלם חובותיה כדי לפטור אותה מחובותיה, וכן ראוי לעשות.

שוטה שגנב

הנה נתבאר, ששוטה שחבל או הזיק והבריא, פטור על חבלתו ועל נזקיו, כיון שהיה פטור בשעה שעשה אותם. ויש לחקור, מה הדין בשוטה שגנב והתפקח. והנה, אם החפץ הנגנב בידו, בודאי חייב להשיבו, שהרי אינו שלו ולא נקנה לו החפץ להיות שלו בגלל שגנבו כשהיה שוטה, אבל יש לחקור מה הדין אם אין החפץ תחת ידו, האם חייב לשלם לנגנב מה שגנב, דאפשר שאינו דומה לזנזן וחבלה שפטור מלשלם אף שהתפקח, כיון דבזנזן וחבלה לא בא לידו ממון חבירו, אלא חייב על הנזק, וכיון שהיה שוטה פטור על הנזקים, אבל גנב שבא ממון חבירו לידו, צריך להשיב לחבירו ממנו אפילו שאינו

עוד מבורא, שאפילו אם האשה אינה שוטה, וחייבת על חבלתה, אין הבעל חייב לשלם חבלתה, אלא משלמת לאחר שתתגרש או תתאלמן, דהבעל אין אחראי למעשיה.

העולה מזה: שוטה שחבל, פטור לעולם אפילו שיתפקח, כיון שלא חבל כשהיה בדעת, אינו חייב על מעשיו. לכן, אפילו יש לו נכסים פטור לשלם, ואפילו לאחר שנשתפה. אבל אשה שחבלה חייבת על מעשיה, אבל פטורה כיון שאין לה נכסים, ולכן, אם תתגרש או תתאלמן, או שיהיו לה נכסים בחיי בעלה, חייבת לשלם.

דין אשה שגנבה

אבל נידון דין הוא אינו באשה שחבלה אלא אשה שגנבה, ויש לבאר האם אשה בריאה שגנבה, דינה שונה מדין חבלה, ובסברא אין לחלק ביניהן, וכן פסק המחבר בחושן משפט (שמט, א) וז"ל "אחד האיש ואחד האשה שגנבו חייבים לשלם, אלא שאשת איש שגנבה, אם אין הקרן בעין או חלופיו, אין לה ממה לשלם עד שתתאלמן או תתגרש" ע"כ.

ומקור הלכה זו הוא ברמב"ם הלכות גניבה (פרק א הלכה ז), וכתב הרב המגיד וז"ל "אחד האיש ואחד האשה שגנבו חייב לשלם. חיוב האשה פשוט הוא, ומבורא פרק ארבעה אבות (דף ט"ו) שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. ומה שכתב רבינו ז"ל היתה אשת איש שאין לה לשלם הרי הכפל עליה חוב, ונראה מדבריו ז"ל שגובין את הקרן, כוונתו, רצונו לומר דוקא כשהגנבה קיימת, שמוציאין אותה ממנה, אבל אבדה, הכל עליה חוב עד שתתגרש או שתתאלמן, ומבורא הוא פרק החובל (דף פ"ז) בדין החבלה, ופשוט הוא "עכ"ל הרב המגיד.

וכתב הסמ"ע (סימן שמט ס"ב) וז"ל "אלא שאשת איש שגנבה כו'. נקט אשת איש, לאפוקי אלמנה וגרושה ובתולה גדולה, דיש להן ממה לשלם מיד, מה שאין כן אשה שיש לה בעל, דכל אשר לה הכניסה מסתמא לבעלה, ובסוף סימן שמ"ו [סמ"ע סק"ל] נתבאר, דאם יש לה נכסי מלוג חייבת למכור מיד בטובת הנאה ולשלם הקרן, ע"ש בדרישה [סעיף כ'] ובסימן תכ"ד סעיף י"י עכ"ל.

הנה מבורא, שאשה בריאה שגנבה חייבת כמו איש שגנב, אבל אם היא אשת איש שאין לה ממה לשלם, תשלם רק לאחר שתתגרש או תתאלמן. אבל מכל מקום פסק הסמ"ע, שאם גנבה והכניסה לבעלה נכסי מלוג חייבת למכור את הנכסים בטובת הנאה ולשלם את הקרן.

העולה מזה: אשה שגנבה חייבת כמו איש שגנב, אבל אם היא אשת איש שאין לה ממה לשלם, תשלם רק לאחר שתתגרש או תתאלמן, ומכל מקום פסק הסמ"ע, שאם גנבה והכניסה לבעלה

נמכרין על ידי בית דין, דפטורים עכ"ל. לפיכך למעשה בודאי אין חייב להשיב. ואולי לצאת ידי שמים ראוי להחזיר הנאה של הממון שגזל. ואם יש דברים הבאים מחמת הממון יבואר להלן.

העולה מזה: חרש שוטה וקטן שגנבו, והבריאו החרש והשוטה, והגדיל הקטן, אם הממון שגנבו בעין, חייבים להחזיר. ואם נאבד הממון, פטורים להחזיר. ואם אינו בעין, אבל לא נאבד אלא נהנה מהם, מעיקר הדין פטורים, אבל לצאת ידי שמים ראוי להשיב מה שנהנה מממון חבירו.

הגדרת שוטה ופתי

אלא שיש לבאר האם אשה זו דין שוטה יש לה, ופטורה מכל גנבותיה על הדברים שאינם בעין, או שדין פקחת לה. והנה כבר נתבאר לעיל ששוטה שחבל פטור על חבלתו אפילו כשיתפקח, וכבר נתבאר שדין גנבה נלמד מדין חבלה ודיניהם שוים, שאם שוטה היא, פטורה על גנבתה כשאינה בעין, ואם פקחת היא חייבת, ויש לבאר מה גדר אשה זו.

והנה דין שוטה מבואר בהרבה דינים בתורה, וכן נתבאר בדין עדות בחושן משפט (לה, ח) וז"ל המחבר "שוטה, פסול. ולא שוטה שהוא הולך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מהדברים, אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים, הרי זה פסול, ובכלל שוטים יחשב" ע"כ. ובסעיף י כתב וז"ל "הפתאים ביותר, שאין מכירין דברים שסותרים זה את זה, ולא יבינו עניני הדבר כדרך שמבינים שאר עם הארץ, וכן המבוהלים והנחפזים בדעתם, והמשתגעים ביותר, הרי אלו בכלל השוטים. **ודבר זה לפי מה שיראה לדין, שאי אפשר לכיון הדעת בכתב**" ע"כ.

הנה פסק המחבר שהכל לפי ראות עיני הדיין, וסברא פשוטה היא, שמי שאינו שולט במעשיו אין לחייבו עליהם, ודוקא באופן שלא הוא הביא עצמו לזה, ואינו תלוי בו, אז אינו חייב. וכן כתב בפתחי חושן וז"ל (חלק ג פקדון ושאלה, פרק א, סעיף יח, הערה לו) וז"ל "ובהגדרת שוטה מצינו בריש חגיגה (דף ג ע"ב) כמה סימנים שעל ידם ניכר שהוא שוטה, ועיין שדי חמד (כללים מערכת אישות סימן ב ואס"ד מערכת גירושין סימן א), ובדרכי תשובה (סימן א סעיף ה), ומשמע מדברי כמה אחרונים, שכל שאין דעתו מיושבת עליו ואינו שולט במעשיו, אפילו מחמת דיכאון ומרה שחורה, הרי הוא בכלל שוטה, ועל כל פנים לענין דיני ממונות. ועיין נחל יצחק (סימן לה סעיף י) לענין עדות שוטה, ודן שם גם בעשה פעם אחת דבר שטות אם נחשב כשוטה" עכ"ל. הנה נתבאר, שכל מי שאינו שולט במעשיו

בעין, ואם תמצי לומר שפטור, מה הדין אם נמצא בידו הבא מחמת המעות שגנב.

והנה בקטן שגנב, פסק המחבר בחושן משפט (שמט, ג) וז"ל "קטן שגנב, מחזירין קרן לבעלים אם הוא בעין; **ואם אינו בעין, פטור** אף לאחר שיגדיל" ע"כ, ומקורו ברמב"ם שכתב (גניבה א, ח) "וקטן שגנב פטור מן הכפל ומחזירין דבר הגנוב ממנו, ואם **אבדו** אינו חייב לשלם אף הקרן ואפילו לאחר שהגדיל" עכ"ל. וכתב הסמ"ע (ס"ק ו) "קטן שגנב כו'. היינו טעמא כיון דאינו בר דעת, והוא הדין חרש ושוטה, ועל שלשתן אמרו (בבא קמא פז, א) שפגיעתן רעה" עכ"ל הסמ"ע. הנה מבואר שחרש שוטה וקטן שגנבו ואין הגניבה בעין פטורים. ומשמע לכאורה דאין צריך להשיב את הגנבה אלא אם הגנבה בעין.

אבל בשו"ת שבות יעקב (חלק א סימן קעז) דקדק, מדכתב הרמב"ם "ואם אבדו", דדוקא אם לא נהנה הקטן מהממון דהיינו שנאבד, פטור כשיגדיל, אבל אם נהנה הקטן מהגניבה, האריך להוכיח שחייב לשלם. ודבריו באמת אינם ברורים כל כך, עיין שם, האם מחייב מהדין או רק לצאת ידי שמים, וגם הראיה שהביא לא ברורה. ושוב ראיתי שבערך ש"י (חושן משפט סימן שמט) באמת דחה את ראיותיו, ודקדק מלשון המחבר ששינה בכונה מלשון הרמב"ם, שהרמב"ם כתב "ואם אבדו", דמשמע שאם לא אבדו אלא נהנה מהם חייב, והמחבר כתב "ואם אינו בעין", דמוכח שאפילו נהנה מהם אינו חייב להשיב, כיון שלא היה חייב במצוות בשעת הגנבה, והגנבה אינה בעין. הנה נתבאר דנחלקו השבות יעקב והערך שי במה שחקרנו לעיל, דהשבות יעקב מחייב להשיב [לצאת ידי שמים] אפילו אינו בעין, אם נהנה מהממון ולא נאבד, והערך שי פוטר.

ובחושן משפט (צו, ה) פסק המחבר וז"ל "החרש והשוטה, אין נזקקין להם לכל טענה, לא לטענתם על אחרים ולא לטענת אחרים עליהם, לא לשבועה קלה, ואין צריך לומר שבועה חמורה או תשלומין כו', ויש מי שכתב שדין החרש כדין הקטן; אבל השוטה, אפילו נתרפא והודה, אינו חייב לשלם. ואפילו אם הלוחו בעדים, שאבידה מדעת היא; ואין צריך לומר שאין משביעין אותו לכשיתרפא. (והסברא האחרונה נראה לי עיקר)" עכ"ל מבואר ששוטה שנתרפא, אפילו נהנה מההלואה פטור לשלם. אבל אין מכאן ראיה לגנב, דמלשון המחבר שכתב הטעם "שאבידה מדעת היא", מוכח דהטעם הוא מפני שהמלוה איבד מעותיו בדעת, ולכן מחל עליהם, אבל בגנב ממון אחרים אולי חייב להחזיר, כדברי השבות יעקב.

וכן כתב בפשיטות במנחת חינוך פרשת משפטים (מצוה מב אות א), דפטורים, שכתב, וז"ל "וחרש שוטה וקטן שגנבו, כיון דאינם חייבין לשלם, עיין רבינו משה פרק א מהלכות גנבה, אם כן פשיטא דאינם

לא רק מפני שטותו, אלא אף מפני דכאון וכדו' הרי הוא בכלל שוטה לדיני ממונות ואינו חייב על מעשיו.

העולה מזה: כל מי שאינו שולט במעשיו לא רק מפני שטותו, אלא אף מפני דכאון וכדו', הרי הוא בכלל שוטה לדיני ממונות ואינו חייב על מעשיו.

דין הבא מחמת המעות

והנה בדין אשה שחייבת לשלם ואין לה, כתב הבית יוסף בחושן משפט סימן צו וז"ל "כתב בעל התרומות בשער ל"ו (חלק א סימן ד) זה שפסקנו שהעבד והאשה אין משלמין אלא לאחר זמן, אם יש עדים שמעות עצמן של הלואה, או מאי דאתי מחמתיהו קיים, בודאי שאין בו ספק שנפרע מהם המלוה, וכן סברת הראשונים עכ"ל" מבואר, דאשה שחייבת כספים, ויש בידה את הבא מחמת הכספים חייבת להחזיר.

ובדין אשה שמכרה נכסי מלוג, דהבעל מוציא מיד לקוחות, כתב המחבר בשולחן ערוך אבן העזר (סימן ז, סעיף ט) וז"ל "ואם הדמים שלקחה מהלקוחות קיימים בעצמם, (או שנמצאו מעות בידה ונוכל לתלות שהם אלו), (טור בשם הרא"ש), מחזירין ללקוחות" ע"כ, הנה דקדק המחבר לכתוב דדוקא אם הדמים עצמם נמצאים חייב הבעל להחזיר, ומשמע שהבא מחמת הדמים אין חייב להחזיר. אבל בבית שמואל (שם, ס"ק לח) כתב וז"ל "מיהו בנימוקי יוסף סוף פרק יש נוחלין כתב, ובדרכי משה הביא דבריו, אם איתא דבר שבא מאותן מעות, חייב לשלם להם" עכ"ל, נראה שחושש לשיטת בעל התרומות.

ובחזון איש חושן משפט (ליקוטים סימן ז ס"ק ט) הביא שיטת בעל התרומות, ומסיק, לענין דין אשה שלותה, ואין לה לשלם, האם גובה הבעל חוב מדבר הבא מחמת המעות שלותה, וז"ל "ולענין הלכה נראה דקיי"ל דאם המעות בעין גבה המלוה, וכל שכן לוקח, אבל בחליפין אין ללוקח ומלוה כלום, דלא מצינו מי שאמר חליפין כגופו, דבעל התרומות הא סברא ליה דגם בעבד כן, ובזה לא מצינו ליה חבר, דהרשב"א כתב דוקא הני זוזי, וכן משמע לשון הראשונים ז"ל. והרא"ה דכתב אפילו חליפין, כתב הטעם משום דאין לבעל רשות בהני מעות, וזה לא שייך בלותה, וגם כהרא"ה לא קיי"ל, והלכך נקטינן כהרשב"א וכלשון הרמב"ם והשולחן ערוך" עכ"ל החזון איש. הנה מבואר דפוסק שאין הבא מחמת המעות חייב הבעל להחזיר בלותה ובמכרה נכסי מלוג שהמקח לא קיים.

והנה המחבר כתב בחושן משפט המובא לעיל (שמט, א) וז"ל "אחד האיש ואחד האשה שגנבו חייבים לשלם, אלא שאשת איש שגנבה אם אין הקרן בעין או חלופיו אין לה ממה לשלם עד שתתאלמן או תתגרש" ע"כ, מבואר שאם חליפי הקרן בידה חייבת לשלם.

וכתב בהגהות רבי עקיבא איגר כאן וז"ל "חלופיו. נ"ב עיין בש"ע אה"ע סי' צ' ס"ט ובח"מ שם ס"ק כ"ח" עכ"ל. הנה מציין שדברי המחבר שסתם בזה שחילופים הם כמו הקרן, סותרים למה שכתב באבן העזר המובא לעיל, ומציין לחלקת מחוקק שכתב שם טעם בדברי המחבר, שכתב שדוקא המעות עצמם ולא הבא מחמתן, וז"ל "אבל אם הוציאה המעות על דבר אחר, יכול הבעל לומר מיד שהוציאה המעות קמו עלה בהלואה, ואין אני מחוייב לשלם ההלואה שחייבת, ומטלטלין שהניחה אני יורש אותם, ועיין מ"ש בס' צ"א סעיף ד' בשם נ"י" עכ"ל. ולהלן כתב בחלקת מחוקק סימן צא ס"ק ו" (ו) המעות שהלוה בעין. אבל אתי מחמתיה דהמעות אינו חייב לשלם כמבואר לעיל סי' צ' סעיף ט', אבל בני"י ראיתי סוף פרק י"ג כתב אם יש דבר שבא מחמת אותן מעות שנטלה וכ"ש אם המעות עצמן הם בעין חוזרים אל הלוקח וכו' ולפי זה ה"ה הכא" עכ"ל.

הנה נתבאר, שאשה שלותה והמעות בעין חייב הבעל להחזיר, וכן מכרה מקח של נכסי מלוג שאין המקח קיים חייב להחזיר המעות, ואם אין המעות בעין, ויש את הבא מחמתן, נחלקו בזה גדולי הדורות, דבהלכות גניבה סתם המחבר שהבא מחמתן חייבת להחזיר, ובדין מכרה נכסי מלוג סתם שאין הבא מחמתן חייבת להחזיר, וכן משמע שסובר בלותה. ולמעשה יכול הבעל להחזיק המעות מספק. אבל אם מי שחייבין לו תפוס בממון הבא מחמת המעות, מהני תפיסה. וכן אולי לצאת ידי שמים חייב, לפי הסוברים שיש לצאת ידי שמים בממון שמחזיק בו מספק, ואין כאן המקום להאריך בזה.

העולה מזה: שאשה שלותה והמעות בעין חייב הבעל להחזיר, וכן מכרה מקח של נכסי מלוג שאין המקח קיים, חייב להחזיר המעות. ואם אין המעות בעין ויש את הבא מחמתן, נחלקו בזה גדולי הדורות, ולמעשה יכול הבעל להחזיק המעות מספק. אבל אם מי שחייבין לו תפוס בממון הבא מחמת המעות, מהני תפיסה. וכן אולי לצאת ידי שמים חייב, לפי הסוברים שיש לצאת ידי שמים בממון שמחזיק בו מספק.

ספק בכספים שאינם בעין אבל באים מחמתן

ולאור המבואר יש להסתפק מה הדין באשה שגזלה כשהיתה שוטה, דפטורה היתה. והנה אם הכסף בעין, בודאי חייב להחזיר דאינו שלו. אבל יש להסתפק מה הדין אם קנתה האשה דברים בכספים אלו, ובאו מחמת כסף של גזל. והנה בחושן משפט סימן שסא סעיף ו מבואר שגולן שאכלו בניו את הגזלה לאחר יאוש פטורים לשלם. ומשם אין ראייה שהבא מחמתן פטור, דגם בא מחמת המעות אינו, שנאכל, אבל הגזול ויש בעין הבא מחמת המעות שגזל ביד בניו, יתכן שחייבים להחזיר.

חציה בדירה במחיר זול, או לחילופין, שבעלה ישלם חובותיה כדי לפטור אותה מחובותיה, וכן ראוי לעשות.

ד. חרש שוטה וקטן שגנבו, והבריאו החרש והשוטה, והגדיל הקטן, אם הממון שגנבו בעין, חייבים להחזיר. ואם נאבד הממון, פטורים להחזיר. ואם אינו בעין, אבל לא נאבד אלא נהנו מהם, מעיקר הדין פטורים, אבל לצאת ידי שמים ראוי להשיב מה שנהנה מממון חבירו.

ה. כל מי שאינו שולט במעשיו לא רק מפני שטותו, אלא אף מפני דכאון וכדו', הרי הוא בכלל שוטה לדיני ממונות ואינו חייב על מעשיו.

ו. שאשה שלותה והמעות בעין, חייב הבעל להחזיר, וכן מכרה מקח של נכסי מלוג שאין המקח קיים, חייב להחזיר המעות. ואם אין המעות בעין, ויש את הבא מחמתן, נחלקו בזה גדולי הדורות, ולמעשה יכול הבעל להחזיק המעות מספק. אבל אם מי שחייבין לו תפוס בממון הבא מחמת המעות, מהני תפיסה. וכן אולי לצאת ידי שמים חייב, לפי הסוברים שיש לצאת ידי שמים בממון שמחזיק בו מספק.

ז. אף על פי שנתבאר שממון הבא מחמת המעות, בכל חיוב שהאשה הייתה חייבת, מעיקר הדין הבעל יכול לעכב המעות, אבל אם השני תפוס בממון אין להוציא מידו, ואולי לצאת ידי שמים חייב - מכל מקום, באשה שגנבה כשהיתה שוטה, יש כאן ספק ספיקא, דיתכן דהכל מודים שהבא מחמת מעות אין הבעל חייב כלל להשיב, כיון שהיתה פטורה בשעה שגנבה.

ולכאורה היה נראה שדין מעות גזל, דינן שוה, שהבא מחמתם אין צריך להחזיר עיקר הדין, אבל בודאי הרוצה לצאת ידי שמים יש מקום להחזיר את הבא מחמת המעות, מאחר שהבית שמואל פסק כן, וכן פסק הב"ח בחושן משפט סימן צו.

אבל אפשר לומר שאינו דומה לנידון דידן, דשם מדובר שהאשה התחייבה בהשבעה, ופטורה רק מחמת שאין בידה לשלם, לכן אם יש חליפי הגולה בודאי חייבת לשלם, אבל נידון דידן באשה פטורה, שהיתה שוטה, ואנו דינן האם חליפי הקרן דינם כקרן, שחייב הבעל שלא גנב להשיב. בזה אפשר שאפילו לצאת ידי שמים אין צריך.

העולה מזה: אף על פי שנתבאר שממון הבא מחמת המעות, בכל חיוב שהאשה הייתה חייבת, מעיקר הדין הבעל יכול לעכב המעות, אבל אם השני תפוס בממון אין להוציא מידו, ואולי לצאת ידי שמים חייב - מכל מקום, באשה שגנבה כשהיתה שוטה, יש כאן ספק ספיקא, דיתכן דהכל מודים שהבא מחמת מעות אין הבעל חייב כלל להשיב, כיון שהיתה פטורה בשעה שגנבה.

דינים העולים:

א. שוטה שחבל, פטור לעולם אפילו שיתפקח, כיון שלא חבל כשהיה בדעת, אינו חייב על מעשיו. לכן, אפילו יש לו נכסים פטור לשלם, ואפילו לאחר שנשתפה. אבל אשה שחבלה חייבת על מעשיה, אבל פטורה כיון שאין לה נכסים, ולכן, אם תתגרש או תתאלמן, או שיהיו לה נכסים בחיי בעלה, חייבת לשלם.

ב. אשה שגנבה חייבת כמו איש שגנב, אבל אם היא אשת איש שאין לה ממה לשלם, תשלם רק לאחר שתתגרש או תתאלמן, ומכל מקום פסק הסמ"ע, שאם גנבה והכניסה לבעלה נכסי מלוג, חייבת למכור את הנכסים בטובת הנאה ולשלם את הקרן.

ג. אשה שחייבת ממון, וחצי דירה רשומה בטאבו על שם האשה, חייבת לשלם מה שחייבת או מה שגנבה וכדו', על ידי שתמכור בטובת הנאה את